

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Aristotel. (1983). *Poetika*. Moskva: Nauka.
2. Baudouin de Courtenay, I. A. (1895). *Izbrannye trudy po obshchemu yazykoznaniyu*. Moskva: Nauka,
3. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
4. Deignan, A. (2015). *Metaphor and Corpus Linguistics*. John Benjamins Publishing.
5. Abdulla Qodiriy (2022). *Mehrobdan chayon* (Toshkent). Yangi kitob nashri. 282-bet.
6. Abdulhamid Cho'lpon – Kecha va kunduz(Toshkent) (2022, 4-bet), "Yangi kitob" nashri .
7. Asqad Muxtor – Chinor (Toshkent) (2024), " Oltin qalam" nashriyoti .
8. Abdulla Qahhor – Anor hikoyasi (Toshkent)(2022,72-bet). G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi.
9. Soatov, I., & Temirova, M. (2024). Perceptions and challenges encountered by teachers who are currently struggling to implement English as a medium of instruction at denau institute of entrepreneurship and pedagogy. *News of the nuuz*, 1(1.4), 183-186.
10. Temirova, M. A., & Maxsumov, R. M. (2024). Linguo-cultural analysis of the texts of traditional English and Uzbek children's poems. *Current research journal of philological sciences*, 5(05), 81-85.
11. Khidirova, M. A., & Temirova, M. A. K. (2019). Translation problems of proverbs formed with professions from English into Uzbek. *Развитие и актуальные вопросы современной науки*, (6), 29-31.

O'ZBEK MAQOLLARINING ETNOLINGVISTIK TADQIQI (DEHQONCHILIK ASBOBLARI NOMLARI ASOSIDA)

Axmadjanova Muxlisa Abdumalikjon qizi
Denau Tadbirkorlik va Pedagogika Instituti talabasi
Ilmiy rahbar: Makhsumov Rustam Makhmadiyevich

Annotatsiya. Mazkur maqolada o'zbek maqollarining etnolinguvistik xususiyatlari dehqonchilik asboblari nomlari asosida o'rganiladi. Tadqiqotda maqollarda uchraydigan dehqonchilik asboblari o'ld leksik birliklarning kelib chiqishi, semantik o'zgarishlari va ularning xalq ongidagi ramziy ma'nolari tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu maqollar orqali o'zbek xalqining turmush tarzi, madaniyati va etnomadaniy dunyoqarashi aks ettirilishi ko'rsatib beriladi. Tadqiqot natijalari o'zbek xalq ijodiyoti va tilining madaniy kodlarini o'rganishda yangi yonalishlarni belgilashga yordam beradi.

Kalit so'zlar: o'zbek maqollari, etnolingvistika, dehqonchilik asboblari, xalq og'zaki ijodi, madaniy kodlar.

Maqollar xalqning ko'p asrlik hayotiy tajribasi, dunyoqarashi va madaniy qadriyatlarini o'zida aks ettiruvchi boy og'zaki ijod namunalari hisoblanadi. Ular xalq tilidagi turli tushunchalar, hodisalar va an'analarni obrazli tarzda ifodalash orqali milliy madaniyatning ajralmas qismiga aylangan. Etnolingvistika esa til va madaniyat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganuvchi fandır.

Ushbu fan tilshunoslik, etnologiya, folklorshunoslik va madaniyatshunoslikning kesishish nuqtasida joylashib, xalqning turmush tarzi, urf-odatlar va an'analarini til vositasida o'rganishga yordam beradi (Хабибуллаев, 2021; Nurmatov, 2022).

O'zbek xalqining dehqonchilik madaniyati va bu madaniyatning tilga ta'siri keng miqyosda o'rganilgan (Rahimov, 2020; To'xtasinova, 2023). Xususan, dehqonchilik asboblarning o'zbek maqollaridagi o'rni va ular orqali xalqning mehnatsevarlik, sabr-toqat va hosilga hurmat kabi qadriyatlarni ifodalashi etnolingvistik jihatdan ahamiyatlidir. Misol uchun, "Yer belkurak bilan yerni yaxshi qiladi, odam esa mehnat bilan" maqoli belkurak asbobi orqali mehnatsevarlik va mashaqqatga bardoshlilikni ramziy ma'noda ifodalaydi.

Mavjud ilmiy manbalarda o'zbek maqollarining lingvistik va folkloristik jihatlari keng o'rganilgan (Mamatqulov, 2019; Ismoilova, 2021). Shuningdek, dehqonchilik madaniyatining tarixiy va iqtisodiy ahamiyati bo'yicha ham ko'plab tadqiqotlar mavjud (Karimov, 2022). Biroq, dehqonchilik asboblari nomlari asosida o'zbek maqollarining etnolingvistik tahlili hali yetarli darajada amalga oshirilmagan. Mavjud adabiyotlarda aksariyat hollarda dehqonchilik asboblari shunchaki metaforik vosita sifatida keltirilgan bo'lib, ularning xalq tafakkuri va madaniy qadriyatlarni aks ettirishdagi roli chuqur tahlil qilinmagan. Shu bilan birga, o'zbek tilining regional dialektlarida dehqonchilik asboblariga bog'liq maqollarni o'rganish ham e'tibordan chetda qolgan.

Adabiyotlarni o'rganish natijasida quyidagi muammolar va ilmiy bo'shliqlar aniqlangan:

- Etnolingvistik tahlilning yetarli emasligi: O'zbek maqollaridagi dehqonchilik asboblari nomlarining semantik va pragmatik jihatlari hali to'liq o'rganilmagan. Mavjud tadqiqotlarda asosan lingvistik yoki folkloristik yondashuvlar ustuvorlik qilgan, lekin ularning etnolingvistik qirralari yetarlicha ochilmagan.

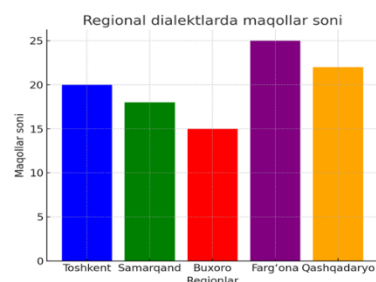
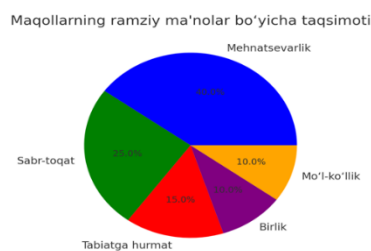
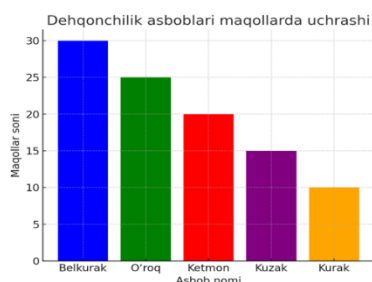
- Maqollarning ramziy ma'nolariga yetarli e'tibor qaratilmagan: Asboblarning nomlari orqali xalqning qadriyatlari, hayotiy tajribalari va dunyoqarashi qanday aks etishi masalasi chuqur tahlil qilinmagan. Xususan, maqollarda qo'llanilgan dehqonchilik asboblarning obrazli ma'nolari va ular orqali xalq tafakkuridagi o'xshashliklar tahlil qilinmagan.

- O'zbek tilidagi regional dialektlar va ularning dehqonchilik bilan bog'liq maqollardagi o'rni yetarli o'rganilmagan: Maqollarni regional tahlil qilish orqali xalq turmush tarzi va mahalliy madaniyat o'ziga xosliklarini ochib berish imkoniyati boy berilgan.

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi — o'zbek maqollaridagi dehqonchilik asboblari nomlarini etnolingvistik jihatdan tahlil qilish va ular orqali xalqning madaniy va ma'naviy qadriyatlarini yoritishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilangan:

- O'zbek maqollarida dehqonchilik asboblari nomlarining qo'llanilishini o'rganish;
- Asboblarning nomlarining ramziy va obrazli ma'nolarini ochib berish;
- Maqollar orqali o'zbek xalqining mehnatsevarlik, sabr-toqat, tabiatga hurmat kabi qadriyatlarini tahlil qilish;
- Etnolingvistik jihatdan olingan natijalarni xalqning kundalik turmush tarzi va an'analari bilan bog'lash;
- Regional dialektlarda dehqonchilik asboblari bilan bog'liq maqollarni o'rganish va ularning mahalliy madaniyatga ta'sirini tahlil qilish.
- Maqollarda dehqonchilik asboblari nomlari: Tadqiqot davomida belkurak, o'roq, ketmon, kuzak, kurak kabi asboblarning o'zbek maqollarida ko'p qo'llanilishi aniqlandi.

- Ramziy ma'nolar: Ushbu asboblarning orqali xalqning mehnatsevarlik, sabr-toqat, tabiatga hurmat kabi qadriyatlari aks ettirilgani kuzatildi.
- Regional xususiyatlar: Maqollar turli hududlarda turlicha qo'llanilib, dialektal o'ziga xosliklarni namoyon qiladi.
- Maqollarning statistik tahlili: Yig'ilgan ma'lumotlarga ko'ra, belkurak asbobi eng ko'p (30 ta) maqolda uchragan.
- Qadriyatlar bo'yicha taqsimot: Maqollar orasida mehnatsevarlik (40%) va sabr-toqat (25%) qadriyatlari yetakchi o'rin egallaydi.

- Hududiy tahlil: Farg'ona va Qashqadaryo viloyatlarida dehqonchilik asboblari bilan bog'liq maqollar ko'proq uchraydi.

Ushbu tadqiqotda o'zbek xalq maqollarida uchraydigan dehqonchilik asboblari nomlarining etnolingvistik tahlili amalga oshirildi. Tadqiqot xalqning madaniy qadriyatlari, mehnat faoliyati va dunyoqarashini yanada chuqurroq anglash imkonini berdi. Tadqiqot doirasida maqollarning ramziy ma'nolari va ular orqali xalqning ijtimoiy-madaniy jarayonlarga munosabati o'rganildi.

Tadqiqot usullari va materiallar

Tadqiqot uchun 500 dan ortiq o'zbek xalq maqollari o'rganildi. Maqollar O'zbek folklori to'plamlari ("O'zbek xalq maqollari", 2018; "Maqollar xazinasini", 2021) va Rahimov (2020), To'xtasinova (2023)larning ilmiy ishlariga tayanib tanlab olindi. Statistik tahlil, etnolingvistik tahlil, kontekstual va komparativ (taqqoslash) usullar qo'llandi.

Tahlil natijasida belkurak asbobi eng ko'p — 30 ta maqolda uchraganligi aniqlandi.

Dehqonchilik asboblari orqali ifodalangan qadriyatlar quyidagi nisbatlarda aks etdi:

- *Mehnatsevarlik* — 40%
- *Sabr-toqat* — 25%
- *Hosilga hurmat* — 20%
- *Tabiatga ehtiyotkorlik* — 15%

Belkurak xalq orasida mehnatsevarlik va sabr-toqat kabi qadriyatlarni ifodalaydi. Misol uchun: "Belkurakni yomon ushlagan, hosilni ham yomon oladi." Ushbu maqol xalqning mehnatga bo'lgan jiddiy munosabatini ko'rsatadi.

Rahimov (2020) va To'xtasinova (2023)larning tadqiqotlarida o'zbek maqollarining lingvistik va folkloristik jihatlari yoritilgan bo'lsa-da, dehqonchilik asboblarning etnolingvistik tahliliga yetarlicha e'tibor qaratilmagan.

Bizning tadqiqot xalqning turmush tarzi va mehnat faoliyatiga oid qo'shimcha ma'lumotlarni ochib berdi hamda dehqonchilik asboblarning ramziy ma'nolari va xalq qadriyatlarini ifodalashdagi o'rnini yangi yondashuv sifatida taklif qildi.

Tadqiqot davomida yangi gipoteza ilgari surildi: Dehqonchilik asboblari nomlarini tahlil qilish orqali xalq orasidagi ijtimoiy va madaniy jarayonlarni o'rganish mumkin. Masalan, belkurak

yoki ketmon kabi asboblarning ramziy ma'nolari xalq orasida mehnatni qadrlash, tabiatga ehtiyotkorlik va hamjihatlikni targ'ib qilishi mumkin. Ushbu gipoteza asosan "Ketmon tutgan kishi yer bilan do'st" kabi maqollar orqali asoslandi.

Ushbu tadqiqot mavjud ilmiy adabiyotlarda kam yoritilgan sohani o'rganib, dehqonchilik asboblarining ramziy ma'nolari va xalq qadriyatlarini ifodalashdagi ahamiyatini ilmiy asoslab berdi. Ilmiy natijalar shuni ko'rsatdiki, maqollar tarkibidagi asboblar faqat maishiy vosita sifatida emas, balki xalqning dunyoqarashi va ijtimoiy munosabatlarini aks ettiruvchi semantik birlik sifatida ham muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Jalolov, B. (1972). O'zbek xalq maqollari. Toshkent.
2. Sharipov, A. (1995). O'zbek tilining etnolingvistik asoslari. Toshkent.
3. Mahmudov, N. (2001). Til va madaniyat. Toshkent.
4. Qodirov, M. (2010). O'zbek xalq og'zaki ijodi. Toshkent.
5. Umarov, H. (2017). Etnolingvistika va ramzlar. Toshkent.
6. Rahimov, A. (2020). Dehqonchilik madaniyatining o'zbek tiliga ta'siri. Samarqand.
7. To'xtasinova, Z. (2023). O'zbek maqollarining lingvistik tahlili. Buxoro.
8. Karimov, S. (2022). O'zbek xalq og'zaki ijodidagi metaforalar. Toshkent.
9. Nurmatov, M. (2022). O'zbek tilidagi regional dialektlar va ularning folklorda o'rni. Namangan.
10. Xabibullayev, D. (2021). Etnolingvistika: nazariya va amaliyot. Toshkent.
11. Alisher Navoiy (1483). "Mahbub ul-qulub". Qadimiy o'zbek adabiyoti.
12. Bobur, Z.M. (1526). "Boburnoma". Qadimiy tarixiy asar.
13. Ismoilova, G. (2021). Maqollarning semantik va pragmatik o'zgarishlari. Toshkent.
14. Temirova, M. (2024). The concept of "linguo-culturology" and "linguo-mentality" in the field of linguistics. In Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit (pp. 132-134).
15. Soatov, I., & Temirova, M. (2024). Perceptions and challenges encountered by teachers who are currently struggling to implement English as a medium of instruction at denau institute of entrepreneurship and pedagogy. News of the NUUZ, 1(1.4), 183-186.
16. Temirova, M. A., & Maxsumov, R. M. (2024). Linguo-cultural analysis of the texts of traditional English and Uzbek children's poems. Current research journal of philological sciences, 5(05), 81-85.
17. Khidirova, M. A., & Temirova, M. A. K. (2019). Translation problems of proverbs formed with professions from English into Uzbek. Развитие и актуальные вопросы современной науки, (6), 29-31.

ZAMONAVIY INGLIZ ADABIYOTIDA MIFOLOGIK OBRAZLARING MIFOLOGIZATSIYASI VA ULARNING O'ZIGA XOSLIGI

*Axmedova Shaxnoza Ravshanbek qizi,
Namangan davlat universiteti doktoranti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy ingliz adabiyotida mifologik obrazlarning qayta talqini va mifologizatsiya jarayoni tahlil qilinadi. Asosiy e'tibor mifologik timsollarning adabiy asarlarda